10- KÜSÛF BAHSÎ
1- KÜSÛF NAMAZI BABI
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
2- Husuf Namazinda Kabir Azabinda Zikri Babi
3- Kusüf Namazinda Iken Peygamber Sallallahü Aleyhi ve Sellem'e Arzolunan Cennet ve Cehennem Halleri Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
4- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in (Küsüf Namazinda) Sekiz Rükü' Ile Dört Secde Yaptigini Söyliyenler Babi
5- Küsüf Namazinda (Haydin Toplayici Namaza) Diye Nida Edilmesi Babi

10- KÜSÛF BAHSÎ

1- KÜSÛF NAMAZI BABI

1- (901) Bize Kuteybetü'bnü Saîd, Mâlik b. Enes'den, o da Hisam b. Urve'den, o da babasindan, o da Aise'den naklen rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe dahi rivayet etti. Lâfiz onundur. Dedi ki: Bize Abdullah b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hisâm, babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti. ÂIse söyle demis:
«Resûlüflah (Sallaîlahü Aleyhi ve Seîlem) zamaninda günes tutuldu. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) namaza durdu.
Amma kiyami pek uzatti. Sonra rükû' etti, rükû'u da çok uzatti. Sonra basini rükû'dan kaldirdi, bu kiyami dahî çok uzatti. (Yalniz) bu ikinci kiyam, birinciden daha kisa îdi. Sonra tekrar rükû'a gitti ve rükû'u çok uzatti. (Ama) bu rükû' birinciden daha kisaydi. Sonra secde etti. Sonra kalkti ve (yine) kiyami uzatti. (Yalniz) bu kiyam, birinciden daha kisaydi. Sonra rükû'a vardi, rükû'u da uzatti. Fakat bu rükû' birinciden daha kisaydi. Sonra basini (rükû'dan) kaldirarak dikildi, kiyami da uzatti. (Ancak) bu kiyam da birinciden azdi. Sonra rükû' etti. Ve rükû'u uzatti (fakat) bu rükû' birinciden daha kisa sürdü. Sonra secdeye vardi. Sonra namazdan çikti, günes de açilmisti. Cemaata bir hutbe okudu, Allah'a hamd-ü sena ettikten sonra sunlari söyledi:
(Süphesiz ki günes ile ay Allah'in âyetlerindendir. Bunlar, hiç bir kimsenin hayâti veya memâti için tutulmazlar. Siz bunlari tutulmus görürseniz, hemen tekbîr alin, Allah'a duâ edin, namaz kilin ve sadaka verin. Ey Ümmet?! Muhammedi Erkek veya kadin kulunun zinasindan dolayi Allah Teâlâ'nin kiskançligi kadar hiç bir kimse kiskanç olamaz. Ey Ümmet-i Muhammedi Vallahi benim bildigimi bir bilseniz, mutlaka çok aglar ve mutlaka az gülerdiniz. Dikkat edin, teblig ettim mi?)»
Mâlik'in rivayetinde «süphesiz ki günesle ay Allah'in âyetlerinden Iki âyettir.» denilmisdir.

2- (...) Bize bu hadîsi Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Muâviye, Hisâm b. Urve'den bu isnâdla haber verdi. Bilâhara sunu da ziyâde etti: «Bundan sonra (Malûmunuz olsun ki) günes ile ay Allah'in âyetlerindendirler.»
Sunu dahî ziyâde etti: «Sonra ellerini kaldirarak: Allah'im teblig ettim mi? dedi.»

3- (...) Bana Harmeletü'bnü Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bana îbni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Yûnus haber verdi. H.
Bana Ebû't - Tâhir ile Muhammedü'bnü Selemete'l - Muradi de rivayet ettiler. Dediler ki: Bize îbni Vehb, Yûnus'dan, o da Ibni Sihâb' dan naklen rivayet etti. Demis ki: Bana Urvetü'bnü'z - Zübeyr, Peygamber

(Sallallahü Aleyhi ve Se/ZemJ'in zecvesi Âise'den naklen haber verdi. Âise söyle demis:
«Besûltilah (Sallallahü Aleyhi ve SeHemj'in hayâtinda günes tutuldu da, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mescide çikti ve namaza durarak tekbîr aldi. Cemâat da onun arkasina saff oldular. Derken Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) uzun bir kiraat tutturdu. Sonra tekbîr alarak uzun bir rükû' yapti. Sonra basini kaldirarak:
— Allah, kendisine hamd edenin hamdini içilir. Ey Rabbimiz! Hamd de sana mahsûsdur, dedi.
Sonra (ikinci rek'ata) kalkarak uzun bir krâat tutturdu. (Yalniz) bu kiraat birinciden daha kisaydi. Sonra tekbîr ciarak uzun bir rükû1 yapti. (Fakat) bu rükû' birinciden daha kisaydi. Sonra (yine):
— Allah, kendisine hamd edenin hamdini isidir. Ey Rabbimiz! Hamd de sana mahsûsdur, dedi; sonra secde etti. (Ebû't - Tâhir: Sonra secde etti, cümlesini zikretmedi.) Sonra (kinci rek'atta da bu minval üzere hareket etti. Böylece dört rükû' ile dört secdeyi tamamladi. O, namazdan çikmadan günes de açildi. Sonra kalkip cemâate hutbe okudu. Allah'a lâyik oldugu vecihle senada bulunduktan sonra:
— Süphesiz ki günesle ay Allah'in âyetlerinden iki âyettirler. Bunlar, Bunlar, hiç bir kimsenin hayâti veya memati için tutulmazlar. Onlari (tutulmus) görürseniz hemen namaza Iltica edin, buyurdular. Sunu da ilâve ettiler:
— Binâenaleyh, Allah bu hâli sizden giderinceye kadar namaz kilin.
Bir de Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)'
— Su makaamimda ben size vaadedilen her sey'i gördüm. Hattâ ilerledigimi gördügünüz zaman ben cennetten bir salkim almak Istedigimi görüyordum. Vallahi benim geriledigimi gördügünüz zaman ben cehennemin bazi süzlerinin birbirini taarumar ettigini görüyorum. Cehennemde Ibn Lühayy'i de gördüm. Putlar için hayvanlari serbest birakan adam budur buyurdular.»
(Murâdî «Ukaddimu» yerine «Etekaddemu» fiilini kullandi.) Ebû't-Tâhir'in hadisi: «Hemen namaza iltica edin...» cümle sinde sona erer. O, bundan sonrasini zikretmedi.

4- (...) Bize Muhammed b. Mihrân Er - Râzî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Velîd b. Müslim rivayet etti. Dedi ki: Ebû Amr Evzâi ile bir baskasi: Ibni Sihâb-i Zühri'yi, Urve'den, o da Âise'den naklen haber verirken isittik, dediler. (Âise sunlari söylemis):
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda (bir def'â günes tutuldu da, (Haydin toplayici namaza!) diye nida etmek üzere bir münâdî gönderdi. Bunun üzerine halk toplandi, kendisi ileri geçip tekbîr aldi ve iki rek'atlik bir namazi dört rükû' dört de secde ile kildi.»

5- (...) Bize Muhammed b. Mihrân rivayet etti. (Dedi ki:) Bize Velîd b. Müslim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrahmân [1] b. Nemir haber verdi, o da Ibni Sihâb'i, Urve'den, o da Âise'den naklen haber verirken dinlemis: (Âise, sunlari söylemis):
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Husuf namazinda kiraati asikâr yaparak iki rek'atlik namazi dört rükû' ve dört secde ile kildi.»

(902) Zühri demis ki: Bana Kesîr b. Abbâs [2], Ibni Abbâs'dan, o da Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve SellemYden naklen haber verdi. Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) iki rek'atlik namazi dört rükû, dört de secde ile kilmis.

(...) Bize Hâcib b. Velîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Velîd Ez - Zübeydî, Zührî'den rivayet etti. Zührî sunlari söylemis: «Kesîr b. Abbâs, Ibni Abbâs'in günes tutuldugu gün Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' in kildigi namazi Urve'nin Âise'den rivayet ettigi gibice rivayet eder-digini anlatirdi.»

6- (901) Bize îshâk b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mu-hammed b. Bekir haber verdi. (Dedi ki:) Bize Ibni Cüreyc haber verdi. Dedi ki: Atâ'yi söyle derken Isittim: Ben Ubeyd b. Umeyr'i söyle derken dinledim: Bana inandigim bir kimse haber verdi (zannederim Aise'yi kastediyordu) ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) zamaninda günes tululmus. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) siddetli bir kiyam yapmis, epey ayakta duruyor, sonra rükû'a variyor, sonra tekrar dogruluyor, sonra rükû' ediyormus. (Böylece) üç rükû' ve dört secdeli iki rek'at namaz kilmis. Sonra günes açilmis oldugu hâlde namazdan çikmis. Bükû'a varacagi zaman (Allah u Ekber) der, sonra egilirmis. Rükû'dan basim kaldirirken (Semi-allahu limen hamideh) diyerek dogrulur? Allah'a hamd-ü sena edermis. Sonunda sunlari söylemis:
«Süphesiz ki günesle ay bir kimsenin hayâti veya memâti için tutulmazlar. Lâkin onlar Allah'in âyetlerindendirler. Onlarla Allah kutlarini korkutur. Su hâlde siz bir Küsûf gördünüzmü, açilincaya kadar Allah'i zikredin.»

7- (...) Bana Ebü Gassân El-Mismaî ile Mühammedü'bnü'l-Müsenna rivayet ettiler. Dediler ki; Bize, Muâz yani Ibni Hisâm rivayet etti. (Dedi ki): Bana, babam, Katâde'den, o da Atâ' b. Ebî Rabâh' dan, o da Ubeyd b. Umeyre'den, o da Âise'den naklen rivayet etti ki, Nebiyyullah {Sallallahü Aleyhi ve Seller») I Küsûf namazini) alti rükû', dört sücûd ile kilmis.
Âise hadîslerini Buhâri «Küsûf» ve «El - Amel-u Fi-s'Salât* bahislerinde; Ebû Dâvûd, Tirmizi, Nesâî, veIbni Mace dahî «Küsûf» bahislerinde tahric etmislerdir.
Küsûf; Lûgatta siyaha çalar, karamsi; mânâsina gelir. Husuf: Noksanlik, demekdir. Bu kelimelere baska mânâlar verenler de vardir.
Bu iki kelimenin hem günes, hem de ay tutulmasi hakkinda kullanilip kullanilamiyacagi ulemâ arasinda ihtilafli bir mes'eledir.
Ekseri ulemâya göre husuf ile küsuf, ay ile günesin bütün veya yarim tutulmasina itlak olunurlar.
Ebû Hatim: «Günesin bir kismi tutulursa, buna küsûf; hepsi tutulursa: Husuf, derler.» demisdir.
Hadislerde ay tutulmasi hakkinda «Küsûf» kelimesi kullanilmis-dir. Buna bakarak'bir çok ulemâ «Küsûf» kelimesini yalniz günes tutulmasinda, husûf'u da ay tutulmasinda kullanmislardir. Lügat ulemâsindan Sa'1eb (? - 291), bunu ihtiyar etmis; Cerîrî dahî: «Bu mânâ daha fasîhdir.» demisdir.
«Erkek ve kadin kulunun zinasindan dolayi Allah Teâl&'nm kiskançligi kadar, hiç bir kimse kiskanç olamaz.» ifâdesinden murâd: Allah'in menettigi kadar, günahlari hiç bir kirnse menedemez ve Allah'in kerih gördügü kadar onlari hiç bir kimse kerih göremez, de-mekdir. Yoksa Allah Teâlâ hakkinda kiskançligin hakikî mânâsini murâd etmek imkânsizdir.
Resûlüllah (Sallaîlahü Alekyi ve Sellem): «Vallahi benim bildimi siz de bilseniz pek çok aglar ve pek az gülerdiniz.» buyurmakla: «Benim bildigim gibi âsîlerden Allah'in ne derece siddetle intikam aldigini, kiyametin ve cehennemin tüyler ürpertici korkunç hâllerini, cehennemin azabini bilmis olsaniz; çok aglar, az gülerdiniz. Çünkü bildiginiz husûsât hakkinda düsünmeniz sizi aglatir; gülmekten meneder-di.» demek istemisdir.
Buradaki «az gülmek» den murâd: Hiç gülmemekdir.
Sevâib: Sâibe'nin cem'idir. Sâibe: Câhiliyet devrinde araplarin putlari için ayirarak yük tasimakta yahut binmekte kullanmadiklari devedir.
Yine putlar için ayirdiklari ve sütünü sagmadiklari deveye de • Bâhîra» derler. Kur'ân-i Kerîm bunlari yasak etmisdir.
«Haydin toplayici namaza!» ifâdesi seklinde okunduguna göredir. Bu surette ibare nahv yönünden igrâ' ve hâl'dir. Ayni cümleyi seklinde okumak da mümkündür. Bu tak-
dirde cümle müptedâ ile haberden mütesekkil isim cümlesi olur; mânâsi: «Namaz insanlari câmi'e toplayicidir.» demek olur.
Bu hadisin «Kütüb-i Sitte-de bir çok muhtelif rivayetleri vardir. Bu rivayetlerden biri deMugîrat'bnü Su'be

(Radiyaîlahü anh) hadîsidir. Mezkûr rivayette Resûlüllah (Sallalhzhü Alehyi ve SeMetnj'in oglu 1brâhim'in vefat ettigi gün günes tutuldugu; halkin bunu Hz. îbrâhîm'in vefatina hamlederek «Ibrahim* vefat ettigi için günes tutuldu.» dedikleri, bunun üzerine Resûlüllah (Saîlallahü Alehyi ve Sellemfm «Süphesiz ki günes ve ay Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar hiç bir kimsenin hayâti veya memâti için tutulmazlar; siz onlarin tutuldugunu görürseniz hemen Allah'a duâ edin ve açilincaya kadar namaz kilin.» buyurdugu bildirilmistir. Su hâlde bir sebeple seref sâdir olmus bulunan bu hadisde ay tutulmasindan kimse bahsetmedigi hâlde Resûlüllah (Saîlallahü Alehyi ve Sellem)Jin onu da günesle beraber zikretmesi, ifâdeyi zenginlestirmek ve bu iki semavî cirmin bir hükümde oldugunu anlatmak içindir. Bundan sonra Fahr-i Kâinat (Saîlallahü Alehyi ve Sellem) Efendimiz ay ve günes tutuldugu zaman namaz kilmaga ve duaya tesvik buyurmustur.
Filhakika Küsûf namazi kitap, sünnet ve icmâ-i ümmet ile mesru olmusdur. Kitaptan delili
"Biz> âyetlerimizi ancak korkutmak için göndeririz.» âyet-i kerimesidir. Küsûf da Allah'in korkunç âyetlerinden biridir. Bu gibi korkunç seylerle Allah'in kullarini korkutmasi, günahlari terk etsinler de, selâmetlerine sebeb olan tâat yoluna dönsünler, diyedir.
Sünnet'den delili: Bâzilarini burada gördügümüz bir çok hadislerdir.
Icmâ'a gelince: Küsûf namazinin mesru olduguna bütün ümmet ittifak etmis, bu güne kadar onu inkâr eden kimse bulunmamistir.
Küsûf namazinin mesrûiyyetine sebep: Günes ve Ay'in tutulmalaridir. Binâenaleyh her aya ve günes tutulmasinda sebep tekerrür etmis olacagi için müsebbeb olan küsûf namazi da mesru olur.
Bu namazin caiz olmasi için sair namazlardaki bütün sartlar muteberdir.
Esah olan kavle göre küsûf namazi sünnettir. Hanefiîler' den bâzilari onun vücûbuna kaail olmuslardir. Ebû Avâne' nin kavli de budur. Imam Mâ1ikin bu namazi cum'a namazi hükmünde tuttugu rivayet olunur.
Küsûf namazi ya cum'a namazi kilman büyük câmi'lerde yahut bayram namazgahlarinda kilinir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Küsûf namazinin keyfiyeti hususunda rivayetler muhteliftir. Bunlarin bir çoklarinda Küsûf namazinin dört rükû' ve döt secde ile iki rek'at olarak, bâzilarinda iki rükû1 ve dört secde ile iki rek'at; bir takimlarinda alti rükû' ve dört secde ile iki rek'at, diger bâzilarinda on rükû' ve dört secde ile iki rek'at olarak kilindigi bildirilmisdir. Ebû Dâvûd daha baska nev'îleri de oldugunu söylemisdir. Onun için Ayni: «Resûlüllah (Sallallahü Alekyi ve Seîlem) bu namazlari bir çok defalar kilmisa benziyor. Küsûf müddeti uzun sürerse o da namazini uzun tutar. Küsûf müddeti kisa devam ederse rükû' sayisi azal-tirmis. Yerine ve ihtiyâca göre bu sekillerin hepsi caizdir.»
Hanefiîler ileLeys b. Sa'd, imam Mâlik, Imam Safiî, Imam Ahmed b. Hanbel ve Ebû Sevr'e göre küsûf namazi iki rek'atdir. Yalniz Hanefiiler ile ibrahim Ne-haîveSüfyân-i Sevrîbu namazin diger tetavvû namazlari gibi her rek'atta bir rükû' ve iki secde yapmak suretiyle kilinacagini söylemislerdir. Bu kavil Ibni Ömer, Ebû Bekre, Semîratü' bnu Cündeb, Abdullah b. Amr, Kubeysatü'I-Hilâlî Nu'mân b. Besîr, Abdurrahmân b. Semure ve Abdullah b. Zübeyr (Radiyallahü anhihn) hazerâtindan dahî rivayet olunmustur. Ibni Ebî Seybe mezkûr kavli îbni Abbâs (Radiyallahü anhj'dan da rivayet etmistir.
«El-Muhit» nâm eserde Imam A'zam'in: «Isteyenler küsûf namazini iki rek'at kilar; dileyenler dört dahî kilabilir.» dedigi rivayet olunmustur. Daha fazlasina cevaz verdigi dahî söylenir.
Sâfiilerle diger ulemâya göre ise: Küsûf namazi her rek'atda iki rükû* ve iki secde yapmak suretiyle kilinir. Bu suretle bir küsûf namazinda yapilan rükû' ve sücûd adedi dörder olmus olur.
Tâvûs, Ibni Cüreyc ve Hubeyd b. Ebi Sâbit'e göre: Küsûf namazi, her rek'atta dört rükû' ve iki secde yapmak sureti ile kilinir. Bu kavil Hz. Alî ile ibni Abbâs (Radiyallahü AnhJ dan rivayet olunmusdur.
Katâde, Atâ' b. Ebî Rabâh, îshâk ve ibni Münzir'e göre her rek'atta üç rükû' ve iki secde yapilmak suretiyle kilinir.
Kusûf namazinin iki rek'at olarak kilinacagini ashâb-i kiramdan bir çok zevat rivayet etmislerdir. Bunlarin Aynî

bunlar meyâninda: îbni Mes'ûd, Abdurrahmân b. Semura, Semi-ratu'bnu Cündeb, Nu'mân b. Besi r, Abdullah b. Amr, Kubeysatü'l-Hilâli ve Alîyyü'bnu Ebî Tâ1ib (Radiyallahü anhüm) hazerâtinm hadîslerini söyle siralamaktadir:

a) Ibni Mes'ûd (Radiyallahü anh) hadîsini îbni Huzeyme «Sahîh» inde tahrîc etmisdir. Bu hadîsde: «Günes tutuldu, bunun üzerine halk: Bu günes ancak Ibrâhîm (Aleyhisselâm)'ui vefati için tutuldu, dediler. Müteakiben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalkarak iki rek'at namaz kildi.» denilmektedir.

b) Abdurrahmân b. Semura hadisini Hâkim ile Nesâi tahrîc etmislerdir. Hâkim'in lâfzinda: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) iki rek'atta iki sûre okudu.»; Nesâî'ninkinde: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dört secde ile iki rek'at namaz kildi.» denilmektedir.

c) Semiratü'bnu Cündeb hadîsini Buhari ve Müslim'den maada «Sünen- sahipleri tahrîc etmislerdir. Bu hadîsde: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) namaz kildirdi. Ve bir namazda ne kadar uzun ayakta durulabilecekse; bizi o kadar kiyam hâlinde tuttu. Sesini duymuyorduk. Sonra bize bir namazda en uzun rükû' ne kadar yapilabilecekse; o derece uzun bir rükû' yaptirdi. Sesini yine duymuyorduk. Sonra bi2e bir namazda yapilabilecek en uzun secdeyi yaptirdi. Sesini yine isitmiyorduk. îkinci rek'atta da böyle yapti.» deniliyor.

Tirmizî : «Bu hadis, hasen sahihdir.» demisdir.

d) Nu'mân b. Besîr hadisini Tahâvî tahric etmisdir. Bu hadîsde söyle denilmektedir: «Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) günes tutuldugu zaman sizin bir rükû ile iki secde yaparak kildiginiz namaz gibi namaz kilardi.

Beyhâki: Ebû Kilâbe, Nu'mân 'dan isitmemistir.» diyerek, hadîsin mürsel olduguna isaret etmisse de, Aynî baska rivayette Ebû Kilâbe 'nin Nu'mân 'dan dinlediginin tasrih olundugunu söylemisdir. Binâenaleyh hadîs, mürsel degil; muttasildir. Nitekim Ibni Abdilberr de bu hadisin sahih oldugunu söylemis ve: «Kulelilerin amel ettikleri en güzel hadîs Ebû Ka1âbe'nin, Nu'mân 'dan rivayet ettigi hadîsdir.» demisdir. Mezkûr hadîsi Ebû Dâvûd ile Nesâî dahî tahric etmislerdir.

e) Abdullah b. Amr hadisini yine Tahâvî tahrîc etmistir. Ayni hadîsi Hâkim de tahric etmis ve: «Bu hadîs sahîhdir ama Buhârî ile Müslim onu râvî Atâ' b. Sâib'den dolayi tahric etmislerdir.» demisdir. Hâlbuki hadis Buhârî'de mevcuttur. Ayni hadisi Ebû Dâvûd, Ahmed b. Hanbel ve Beyhakî dahi tahric etmislerdir.

f) Kubeysetü'l-Hilâli hadîsini Ebû Dâvûd tahrîc etmistir. Mezkûr hadisde: «Günes tutuldugunu gördünüzmü en yeni kildiginiz farz namaz gibi namaz kilin.» buyurulmusdur. Bu hadisi Nesâi ile Tahâvi dahî tahrîc etmislerdir.

g) Alîyyu'bnu Ebi Tâlib (Radiyallahü atik) hadîsini Imam Ahmed tahrîc etmistir. Metni söyledir: «Günes tutuldu da, Alî (Radiyallahü anh) namaz kildi, namazda Yâsîn sûresini yahut ona benzer bir sûreyi okudu... Sonra yanindakilere: Gerçekten Resû-lüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) böyle yapardi, dedi.»

Böyle bir namazi Basra'da emir bulundugu siralarda Ibni Abbas (Radiyallahü anh) dahî kildirmistir.

Hanbelîler 'den îbni Kudâme 'nin beyânina göre: Imam Ahmed b. Hanbel küsûf namazinin her ne sekilde kihnirsa kilinsin caiz oldugunu söylemistir.

Ibni Abdilberr: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir çok defalar Küsûf namazi kilmis; râvîlerden her biri gördügü sekli hikâye etmistir. Bunlarin hepsi dogru söylemislerdir. Râvîler yildizlar gibidirler. Onlara uyan hidâyeti bulur.» demisdir.

Beyhaki'ye göre bu bâbda rivayet edilen hadîslerin hepsi Hz. îbrâhim'in vefat ettigi gün günes tutuldugu zaman Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeJîemj'in kildigi küsûf namazina aittir. Nitekim her râvinin hadîsinde buna delâlet eden yerler vardir. Fakat Aynî Beyhakî 'nin sözünü begenmis-. «Eger Beyhakî 'nin dedikleri ile amel olunursa hilaf hâsil olur; rivayetlerin bir kismi ile amel edip, bir kismini atmak lâzim gelir.» demis ve onun kavlini çürüten Hz. Âise rivayetini göstermistir. Hz. Aise hadîsini sahih bir senetle Imam Nesâî rivayet etmistir.

«Zemzem'in sifati» babinda rivayet edilen bu hadîs, küsûf namazinin Mekke 'de kilindigini göstermektedir. Hâlbuki ekseri hadislere göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), bu namazi Medîne'de kilmistir. Bu da

gösteriyor ki: Küsûf namazi Beyhakî 'nin dedigi gibi bir degil; müteaddit yerlerde kilinmistir.
Hâsili Hanefiîler yukarda zikri geçen ashâb-i kiramin rivayet ettikleri hadîslerle istidlal etmislerdir, içlerinde Hz. Aise ile îbni Abbâs CRadiyallahü Anh) gibi zevat da bulunan bu râvîlerin hadisleri kiyâsa da muvafik düstügü için baskalarinin rivayetlerine tercih edilmislerdir.
Bahusus Ebû Bekre (Radiyallahü anh) hadîsinde: «Resûlüllal (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sizin kilmakta oldugunuz gibi iki rek'at na maz kildi.» denilmistir.
2- «Namazdan çiktigi vakit günes açilmisti.» ve «Namazdan çikmadan günes açilmisti.» ifadeleriyle Küsûf namazinin uzun tutulduguna istidlal edenler olmustur. Bunlar: «Namazi uzatma ancak rükû ve rek'atlarini tekrârliyarak, günes açilincaya kadar onu kesmemekle olur.* demislerse de, Tahâvi buna cevap vermis ve hadîslerin bâzilarinda: «Günes açilincaya kadar namaz kilin; duâ edin.» buyurul-dugunu hatirlatmis, sonra isnadi ile bu bâbdaki Abdullah b. Ömer hadîsini rivayet etmistir. Mezkûr hadîsde: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) günesle ay Allah Teâlâ'mn âyetlerinden ik: âyettir; onlar hiç bir kimsenin memâti, —ve zannederim hayâti da dedi.- için tutulmazlar. Böyle bir sey gördünüzmü hemen Zikrullah'î ve namaza sitâb edin, buyurdular.» denilmektedir. Bunlar gösteriyoi ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), böyle zamanlarda ashabin dan yalniz namaz degil; Allah'a ibâdet sayilacak duâ, namaz, istigfar sadaka v.s. gibi seyler istemistir.
Bâzilari, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin «Namaz kilin ve duâ edin.» sözüne, günesin açilmasini gaye yaptigini söyli-yerek: «Bundan namazla duanin her birine ayri ayri gaye olmasi icâb etmedigini binâenaleyh namaz bittikten sonra, günes açilincaya kadar yalniz duanin devam etmesi caiz oldugunu söylemis ve bu suretle namazin uzatilmasi, rükû' ve secdelerinin tekrari lâzim gelmiyece-gini bildirmisse de, Ebû Bekre hadîsinde «Namaz kilin ve duâ edin» buyurularak, iki cümle arasinda atif edatlarin (vav) kullanilmis olmasi bu iddiayi reddeder. Çünkü (Vav) cemi' yâni bir hükümde toplama mânâsini ifâde eder. Binenaleyh burada da günes açilincaya kadar, namazla duanin beraberce devam ettirilmesini gerektirir. Bu ise ancak rjükû' ve secdelerde fazla zikir etmek ve namazda kirâeti uzun tutmakla mümkün olur.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gerek kirâeti gerekse rükû1 ve secdeleri ne derece uzattigi babimiz hadîslerinde açik olarak ifâde edilmistir. Elbet de bu uzatmalar namaz esnasinda kirâet ve dua ile mesgul olmakdan nes'ot etmistir. Bir kimse namazdan sonra yaptigi duâ ile namazla duâayi ayni zamanda yapmis sayilamaz. Çünkü namazdan çikmasi ikisinin arasini ayirir. Hâlbuki hadîste namazla duanin ayri ayri degil, bir arada, beraberce yapilmasi emir buyurul-mustur.
Nesâî'nin rivâyetindeki Nu'mân b. Besir hadîsinde: «Resûlüllah (Saîîallakü Aleyhi ve Selîem) devrinde günes tutuldu, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) ikiser rek'at namaz kilmaga basladi. Her iki rek'attan sonra günesi soruyordu. Bu hâl tâ günes açilincaya kadar böyle devam etti.» denilmektedir. Bu hadîs Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in müteaddit rek'at namaz kilmak suretiyle namazi uzattigini gösterir. Bâzilari: «Ihtimâl ikiser rek'at tâbirinden, ikiser rükû' kastedilmistir» demislerdir. Ayni 'nin beyânina gâre bunu söyliyenler Hanefiiler'in kavlini reddetmek istemislerdir. Çünkü Hanefiîler: «Küsûf namazi, sair namazlar gibi kilinir, onda rükû' tekrari yoktur.» demislerdir. Ancak ikiser rek'at tâbirini rükû' ile te'vîl etmek, delilden nes'et etmiyen mücerred bir ihtimâle dayandigi için fasit ve merdûttur.
Imam Hasenû'bnu Ziyâd'in Ebû Hanife 'den rivayetine göre Küsûf namazi istenirse ikiser, gerekirse dörder veya daha ziyâde rek'at kilinabilir. Bu da gösterir ki: Küsûf namazi iki rek'at kümirsa, onun uzatilmasi kirâeti ile, rükû' ve secdelerindeki dualari ile olur. Iki rek'atdan fazla kilinirsa namazin uzunlugu rek'at çokluguna göredir.
3- Hadis-i serif câhiliyet devrinde inamla gelen yildizlarin yere te'siri bulundugu îtikaadini iptal etmektedir.
Hattâbî diyor ki: «Câhiliyet devrinde Küsûf'un yer yüzünde ölüm veya zarar gibi bir degisiklik meydana getirdigine inanirlardi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) bunun bâtil bir îtikaad oldugunu anlatti. Günes ile ay'in Allah'in emrine mutî' iki mahlûk olduklarini, onlarin baska bir sey'e bir te'sîrleri olmadigi gibi, kendilerini müdâfaadan dahî âciz bulunduklarini bildirdi.»
4- Hadis-i serif, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ümmetine karsi besledigi sonsuz sefkat ve

[3]

merhamete ve Allah Teâlâ'nm âyetlerinden korktuguna delildir.

5- Bâzilari bu hadislerle istidlal ederek: «Ay tutuldugu zaman da günes tutulmasinda oldugu gibi cemaatla namaz kilmak mesrudur.» demislerdir.

îmam Safiî, Ahmed b. Hanbel, tshâk, Ebû Sevr ve bir çok hadîs imamlarinin mezhepleri budur.

îmam A'zam ile îmam Mâlik'e göre: Ay tutuldugu zaman cemaatla namaz kilinmaz. Yalniz Imam A'zam «Ay tutuldugu zaman cemaatla namaz kilinmaz.» dememis; burada cemâatin sünnet olmadigini söylemistir. Çünkü geceleyin uzak mahallelerde yasayan insanlarin cemaata gelmeleri güçtür. Yoksa bu namazm cemaatla kümmasi caizdir.

Zâten farz namazlardan gayri bütün namazlari evde kilmak ef-daldir. Bu husus hadîs-i serifle beyân edilmistir.

îmam Malik: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ay tutuldugu zaman cemaatla namaz kildigini ne biz duyduk ne hemsehrilerimiz! Bu husûsda ondan sonra gelen imamlarin da hiç birinden bir nakil yoktur.» demistir.

Hanbelîler 'den ibni Kudâme «El-Mugnî» nâm eserinde Imam Mâlik'in «Ay tutulmasinda hiç bir sünnet ve namaz yok-dur.» dedigini rivayet etmistir.

Gerçi Hasan-i Masri 'den: «Basra 'da, îbni Abbâs, bize iki rek'at Ay tutulmasi namazi kildirdi. Her rek'atta iki rükû' yapti. Namazdan çiktiktan sonra bize hutbe okudu ve:

— Size Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den gördügüm gibi namaz kildirdim, dedi.» seklinde bir rivayet vardir. Mezkûr rivayeti Imam Safiî dahî «Müsned» inde tahrîc etmistir.

Dârakutni 'nin rivayet ettigi bir hadîste ise Hz. Âise'nin «günes tutuldugu zaman ResûîüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dört rükû'lu ve dört secdeli iki rek'at namaz kilar; ilk rek'atta Ankebut veya Rûm sûresini, ikincide de Yâsîn'i okurdu.» dedigi bildirilmisse de, Hasan-i Basrî hadîsi zayiftir. Çünkü râvîleri arasinda î b-râhim b. Muhammed vardir. Bu zât zayiflardandir. Sonra Hasan-i Basrî 'nin: «Ibni Abbâs bize hutbe okudu.» demesi dogru olamaz. Zira îbni Abbâs (Radiyallahü anli), Basra'da iken Hasan-i Basrî orada yoktu.

Bâzilari: «Bu hadîs, Hasan-i Basrî 'nin tedlislerindendir.» demislerdir.

Hz. Âise hadisi ise garâibden mâdûttur.

6- Ay ve günes tutulmasi, zelzele, siddetli karanlik ve siddetli firtina gibi korku ânlarinda namaz, zikir, tekbir ve sadaka gibi ibâdetlere sitâb olunur.

7- Çok gülmek memnu; çok aglamak makbuldür.

8- Yildizlarin yeryüzünden vukûbulan hâdiselere hiç bir te'sîri yoktur.

9- Hadîs-i serif, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'in fiillerine ve ümmetinin uymasi için o fiilleri nakletmeye son derece ehemmiyet verdiklerine delildir.

10- Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Allah'a dua etmeyi ve duâ ederken niyazda bulunmayi emretmistir.

11- Hayir yapmak bahusus sadaka vermek Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emirler cümlesindendir.

12- Korkulu zamanlarda imam cemaata vaaz etmeli, onlara hayirli isler yapmalarini söylemelidir.

13- Küsûf namazi iki rek'attir. Lâkin onun kendine mahsûs bir hey'eti vardir. Kiyam, kirâet, rükû' ve secdelerde sâir namazlardan daha fazla uzatma yapilir.

Bâzilari bu namazlarin ikiser rükû'lu olmasini tercih etmis hattâ cumhûr-u ulema'hin ve ehli fetvâ'nin buna kaail olduklarini söylemislerdir. Fakat Hanefiîler yukarida siraladigimiz ashâb-i kiramin hadisleriyle istidlal ederek, Husuf ve Küsûf namazlarinin sair nafile namazlar gibi birer rükû'la kilinacagina kaail olmuslardir.

Vâkiâ o hadîsler mutlak olarak Küsûf namazinin iki rek'at kilinacagina delâlet ederlerse de, kaaide îcâbi mutlak kemâline munsa-rif olur. Namazin kemâli ise herkesin bildigi sekilde kilinan namazdir. Böyle namazlarda bir rek'atta yalniz bir rükû' yapilir.

Küsûf namazinin bir rek'atta üç hattâ bir rek'atta bes rükû' yapilmak suretiyle kilindigini gösteren rivayetler de vardir.

Hanefiîler bu rivayetlere karsi da ayni delillerle istidlal ederler.

Bir rek'atta iki rükû' yapilacagina kaail olanlar ise fazlalik bildiren rivayetleri bâzi râvîlerin yanlisligina

hamletmislerdir.
Fâide: Ebû'l-Ferac, günes ve ay tutulmasinda yedi fâide bulundugunu söylemistir. Söyle ki:
a) Bununla Allah Teâlâ'nm günesle ay üzerindeki tasarrufu meydana çikar.
b) Bunlarla ay ve günese tapanlarin pek çirkin bir harekette bulunduklari gösterilir.
c) Günes ve ay tutulmakla, gaflette bulunan kalpler uyandirilir.
d) Dünyâda ay ile günesin tutulmalari, âhirette onlarin nasil tutulup bir araya getirileceklerinin numunesini göstermek içindir.
e) Günes ile ay tastamam görünürken, onlari tutmak, sonra yine eski hâllerine iade etmek verilecek ceza korkusuna ve af ümidine isaret içindir.
f) Ay ile günesin tutulmasi, suçu olmayan bir kimseye ceza seklini göstermek içindir.
g) Farz namazlari bir çok kimseler tarafindan âdet hâline getirmislerdir. Bunlardan bir heyecan veya haybet duymazlar. Iste böyle heyecan ve heybetle namaz kildirmak için Allah bu âyetleri zaman zaman göstermeyi âdet ittihâz eylemis; Küsûf ve Hüsûf namazlari da sünnet olarak kalmistir,
14- Hadis-i serif cehennemin halen mevcut olduguna delildir. sünnetin mezhebide budur.
Cehennem cüzlerinin biribirlerini yemesi, yanmasinin siddetindendir. Bu siddetten hâsil olan hareket, deniz dalgalari gibi birbirine çarparak, yekdigerini tarumar eder.
15- Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in: «Cehennemde Ibni Lühayy'i gördüm» buyurmasi, bâzi kimselerin hâlen cehennemde azap gördüklerine delildir. îbni Lühayy'in ismi: Bir rivayette Ömer ü'bnu Lûhayy; baska bir rivayette Amru'bnü Mâlik, diger bir rivayette Ebû Temâme, baska bir rivayette Amr u' bnu Âmir El-Huzâî'dir. îsmâi1 (Aleyhisselâm)'m dinini ilk degistiren bu adamdir. Ibâdet için putlar dikmis ve onlara kurban kesilmek üzere develer tahsis etmistir.
16- Hz. Aise'nin: Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Selkm), Husuf namazinda kiraati asikâr okudu.» sözü cumhûr'a göre ay tutulmasina hamledilmistir. Zira Ebû Hanîfe, Mâlik, Safii, Leys.b. Sa'd ve Cumhûr-u fukahâ 'ya göre günes tutuldugu zaman kilman namazda gizli, ay tutuldugu zamanda ise asikâr okunur.
Hanefiîler'den Imam Ebû Yûsufla îmam Muhammed'e ve mezheb imamlarindan Ahmed b. Hanbe1 ile diger bir takim ulemâya göre: Günes ve ay tutuldugu zaman kilinan namazlarin ikisinde de asikâr okulunur. Delilleri bu hadîsdir.
îki namazin arasinda fark görenlerin delilleri ise Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellemfin okudugu miktari ashâbm «Süre-i Bakara veya ona yakin bir sûre» diye takdir etmeleridir. Asikâr okumus olsaydi takdire hacet kalmaz; «filân sûreyi okudu.» derlerdi.
Ibni Cerîr-i Taberî gizli ve asikâr okumanin müsavi oldugunu söylemistir.

2- Husuf Namazinda Kabir Azabinda Zikri Babi

8- (903) Bize Abdullah b. Meslemete'l-Ka'nebi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süleyman yâni Ibni Bilâl, Yahya'dan, o da Amra'dan naklen rivayet etti ki, bir yahudi karisi dilenmek üzere Âise'ye gelmis ve ona:
«Allah seni kabir azabindan korusun.» demis. Âise der ki: Bunun üzerine ben:
*Yâ Resûlallah! Insanlar kabirlerde azâb edilirler mi?» diye sordum.
Hadisi rivayet eden Amra demis ki: Âise sunlari söyledi:
«Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'.
— Allah'a siginirim, buyurdu. Sonra bir sabah Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) bir merkebe bindi. Derken günes tutuldu. Ben, hücreler arasindan kadinlarla birlikte mescide çiktim. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) de merkebinden Inerek geldi ve mescidindeki namaz kildigi yere vardi. Hemen namaza durdu. Cemâat da arkasinda namaza durdular. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) uzun bir kiyam yaptiktan sonra rü-kû'a gitti. Uzun bir rükû' da yaptiktan sonra basini kaldirdi ve (yine) uzun bir kiyam yapti. Ama bu evvelki kadar uzun degildi. Sonra rükû'a vararak uzun bir rükû' yapti. Bu da birinci rükû' kadar uzun degildi. Sonra

rükû'dan dogruldu; günes açilmisti. Müteakiben:
— «Ben, sizi kabirlerde deccatin fitnesi gibi fitnelere mâruz birakilirken gördüm.» buyurdu.
Amra demis ki: «Âise'yi söyle derken isittim:
Bundan sonra hep Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) cehennem azabindan, kabir azabindan Allah'a sigindigim isitirdim.»

(...) Bize, bu hadîsi Muhammedü'bnü'l-Müsennâ da rivayet etti, (Dedi ki): Bize Abdülvahhâb rivayet etti. H.
Bize îbni Ebî Ömer de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân rivayet etti. Abdülvahhâb ile Süfyân hep birden Yahya b. Saîd'den bu isnâdla, Süleyman b, Bilâl hadîsi mânâsinda rivayette bulunmuslardir.
Bu hadîsi Buhari ile Nesâî de «Küsûf» bahsinde tahric etmislerdir.
Anlasiliyor ki: Bir yahudi karisi dilenmek üzere Hazret-i Âise'ye gelmis; Âise {Raâiyallahü anhâ^ kendisini bos çevirmeyip, istedigi sey'i verdikten sonra yahudi karisi ona hayir dua etmis, duasinda «Allah seni kabir azabindan korusun» demistir. Sonra Âise (Raâiyallahü anh) mes'eîeyi Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'Q sormus. Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Selkm) kendisine «Allah'a sigindik» cevâbini vermistir. ibaresi mastar yerini tutan sifatlardandir. «Âizen» kelimesini naspeden âmil mahzuf «ûzû fi'lidir. Bu kelimenin hâl olmasi da caizdir. Bu takdirde Zülhâl mahzurdur.
Bu vak'a Serrâc'm «Müsned» inde söyle rivayet olunmustur: «Bir yahudi karisi Âise'nin yanma girerek ona: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kabir azabi hakkinda bir sey isittin mi? dedi; Âise :
— Hayir, kabir azabi neymis? cevabini verdi. Yahudi karisi:
— Sen, onu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e sor, dedi.
Müteakiben Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geldi; Aise de ona kabir azabini sordu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— Kabir azabi hakdir buyurdular. Âise:
— Bundan sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hiç bir namaz kilmadi ki, o namazda kabir azabindan Allah'a sigindigini isitmis ol-miyayim, dedi.»
Anlasiliyor ki: Yahudi karisi kabir azabini biliyormus. Onu ya «Tevrat» da görmüs yahut baska bir kitapta okumus. Hz. Âise' nin sormasindan ise, o âna kadar kabir azabini duymadigi anlasiliyor.
Buhari 'nin rivayetinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in bir merkebe binerek çikip gittigi, kusluk zamaninda döndügü ve zevcelerinin hücreleri arasindan geçtigi, sonra namaza durdugu, cemâatin da ona uydugu bildiriliyor.
Ibni Tîn'e göre: Küsûf namazinin evvel vakti, nafile namaz caiz oldugu zamandir. Âhir vakti hakkinda imam Mâlik «ancak baba kusluga kadar kilinir; zevalden sonra kilinamaz.» diyerek onu bayram namazina benzetmistir. Bu kavil îbni Kaasim 'den de rivayet olunur.
Baska bir rivayete göre Ibni Kasim: «Küsûf namazi, nafile namazin vaktinde kilinir. Isterse günes zevali bulmus olsun.» demis-dir.
Yine ibni Kaasim 'den bir rivayete göre, ikindiden sonra küsûf namazi kilinamaz. Ama halk yine bir araya toplanarak duâ eder; sadaka verir ve bu gibi seylere tesvikde bulunabilirler.
Küfe ulemâsina göre: Kerahet vakitlerinin hiç birinde Küsûf namazi kilinamaz. Zira bu vakitler hakkinda nehiy vârid olmustur. Baska zamanlarda kilinir.
Ibni Ebi Müleyke ile Atâ 'nin ve ulemâdan bir cemâatin kavilleri budur.
Imam Safiî'ye göre Küsûf namazi her zaman kihnabilir. Ebû Sevr ileMâlikîlerin kavli budur.
Hanefiiler'e göre: Küsûf namazinin müstahab vakti, sâir namazlar gibidir. Mekruh vakitlerde bu namaz kilinamaz. Hasan-1 Basrî, Atâ' b. Ebi Rabâh, îkrime, Amru'bnu Su ayb, Katâde, Eyyûb, Ismail b. Uleyye ve Imam b. Hanbel bunakaaildirler.
Ishâk'a göre günes sararmamis olmak sarti ile ikindiden ve sabah namazindan sonra kihnabilir.
Günes gurûb zamaninda tutulsa bil'ittifâk Küsûf namazi kilinmaz. Tutulmus olarak dogsa nafile kilma zemâni

gelinceye kadar Küsûf namazi kilinmaz. Imam Mâlik ile Ahmed 'in ve diger bâzi zevatin mezhepleri de budur. Ibnü'lMünzir: «Imam Safii'ye muhalif olarak ben de buna kaailim.» demistir.
3- Kabir azabi hakdir. Bu husüsda Ehl-i Sünnet ulemâsi ittifak halindedir.
4- Kabir azabinin hâli pek büyük ve korkunçtur. Onun için de Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabir azabindan hem kendisi Allah'a siginmis, hem de bunu ümmetine tavsiye buyurmustur.
Kabir azabi hakkinda vârid olan hadislerin beyânina göre kabirde vâkî olacak fitne yâni imtihan Münker ve Nekir ismindeki meleklerin suâllerine cevap vermek suretiyle icra edilecektir.
Mezkûr melekler, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se//ewJ'i kastederek: «Bu zât hakkinda ne biliyordun?» diye soracaklar; ölen kimse mü'min ise «O, Allah'in Resulüdür." diye cevap verecek, münafik ise «âlemin onun hakkinda bir seyler söyledigini isittim; ben de onu söyledim... diyecektir.
5- Deccâ1 'in fitnesi de çok siddetli olacak lâkin Allah, mü' minleri ondan koruyacaktir.

3- Kusüf Namazinda Iken Peygamber Sallallahü Aleyhi ve Sellem'e Arzolunan Cennet ve Cehennem Halleri Babi

9- (904) Bana Yâkûb b. Ibrahim Ed-Devrakî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ismail b. Uîeyye, Hisâm-i Destevâî'den, rivayet etti. Demis ki: Bize Ebû'z-Zübeyr Câbir b. Abdillâh'dan naklen rivayet etti. Câbir söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda pek sicak bir günde günes tutuldu. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) ashabina namaz kildirdi. Amma kiyami uzatti. O derecede ki, ashâb (yorgunluktan) düsmeye basladilar. Sonra rükû'a gitti» onu da uzatti. Sonra rükû'dan basini kaldirdi; kavmeyi de uzatti. Sonra (tekrar) rükû'a vardi, onu da uzatti. Sonra rükû'dan basini kaldirdi ve kavmeyi yine uzatti. Sonra iki secde yapti. Sonra kalkarak yine bu sekilde hareket etti. Böylece namaz dört rükû1 ile dört secdeli (olarak) kilindi. Sonra söyle buyurdular:
«Su muhakkak ki, sizin gireceginiz her yer bana arzolundu. Ezcümle bana cennet arzolundu. O derece (yaklastirildi) ki, ondan bir salkim koparmak için elimi uzatsa m, onu alabilirdim, (yahut ondan bir salkim üzüm koparmaya uzandim da, koparmaya elim varmadi, dedi.) Bana cehennem de arz olundu, orada Benî Israil'den kendisi yüzünden azâb olunan bir kadin gördüm. (Vaktiyle) hayvani baglamis da, doyurmamis. Yerin haserâtindan yemesine de müsâade etmemis. EbÛ Sümâme Amr b. Mâlik'i de gördüm, cehennemde bagirsaklarini sürükleyip duruyordu. Bu gibiler: (Süphesiz günesle ay yalniz bir büyügün vefatindan dolayi tutulurlar) derlerdi. Günes'le ay Allah'in size gösterdigi âyetlerinden iki âyettirler. Bunlar tutulduklari vakit, açilincaya kadar siz namaz kilin.»

(...) Bana, bu hadîsi Ebû Gassân El-Mismaî de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülmelik b. Sabbâh, Hisâm'dan bu isnâdla, bu hadisin mislini rivayet etti. Su kadar var ki o:
«Ben, cehennemde Himyerli siyah ve uzun bir kan gördüm.» dedi? «Benî Israil'den.» kaydini söylemedi.

10- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Nümeyr rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr de rivayet etti. Ikisinin sözleri de biribirine yakindir. Dedi ki: Bana babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülmelik, Atâ'dan, o da CâbIr'den naklen rivayet etti. Câ-bir söyle demis: ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) zamaninda Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemffa oglu Ibrahim'in vefat ettigi gün günes tutuldu. Halk derhâl:
«Bu günes ancak Ibrahim'in vefati için tutulmustur.» dediler.
Bunun üzerine Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ayaga kalkarak, cemaata dört secde ife alti rükû'fu (iki rek'at) namaz kildirdi. Evvelâ tekbîr aldi, sonra Kur'an okudu. Ama kiraati uzatti. Sonra asagi yukari kiyami derecesinde uzun bir rükû' yapti. Sonra basini rükû'dan kaldirarak birinci kirâatdan daha kisa olmak üzere Kur'an okudu. Sonra asagi yukari kiyami derecesinde bir rükû' yapti. Sonra basini rükû'dan kaldirarak ikinci

kirâatdan daha kisa olmak üzere Kur'an okudu. Sonra ayakta kaldigi kadar uzun süren bir rükû' yapti. Sonra basini rükû'dan kaldirdi. Sonra secdeye kapandi ve Iki secde yapti. Sonra kalkarak yine üç rükû yapti ki, bu üç rükû'dan her biri kendinden sonrakinden daha uzundu. RükÛ'u da takriben sücûdu kadar oluyordu. Sonra geriledi, arkasindaki sofftar da gerilediler. Böylece son satf'a vardik.

(Râvî Ebu Bekir: Böylece kadinlar saff'ina vardik, diye rivayet etti. Sonra ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (tekrar) ilerledi, onunla birlikte cemâat da Ilerledi. Nihayet ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (evvelki yerine durdu. Namazdan, aynhhgi zaman günes de eski hâline dönmüstü.

Bunun üzerine ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sunlari söyledi:

«Ey Cemâat! Günes Ile ay ancak Allah'in âyetlerinden iki âyetdirler. Bunlar insanlardan hiçbir kimsenin ölümünden dolayi tutulmazlar. (Ebu Bekîr: Beser'in ölümünden dolayi, dedi.) Sîz bu nev'îden bir sey gördünüz mü açilincaya kadar namaz kilin. Size vaad edilen hiç bir sey yoktur ki, ben onu su namazimda görmüs olmiyayim. Sizi te'mîn ederim ki, bana cehennem getirildi. Bu da yalini bana dokunur korkusu ile gerisi geriye çekildigimi gördügünüz sirada oldu. Hattâ orada çomakli herifin ates içinde bagirsaklarini sürüdügünü gördüm. Vaktiyle hacilarin paralarini çomagi ile çalardi. Eger malinin çalindigini anlayan olursa: (çomagima takildi.) derdi. Farkina varan olmazsa alip götürürdü. Ben, orada kedi sahibi kadinr da gördüm; o kadin ki vaktiyle kediyi baglayarak aç tutmustu. Ona, yerin haserâtindan yemesine müsaade etmemis, nihayet hayvan açliktan ölmüstü. Sonra (bana) cenneti de getirdiler, bu da eski yerimde duruncaya kadar ilerledigimi gördügünüz sirada oldu. Yemin olsun ki elimi uzattim, siz güresiniz diye cennetin meyvelerinden koparmak istiyordum. Sonradan bunu yapmamayi düsündüm. Iste bu suretle size vaadedilen her sey'i ben bu namazimda görmüs oldum.»

Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellevi)'in «Sizin gireceginiz her yer bana arzolundu...» sözünden murâd: Cennet, cehennem, kabir ve mahser gibi, kullarin öldükten sonra varacaklari yerlerdir.

Kaadi Iyâz Peygamber (Saüallahü Aleyhi ve SeUeniYin cennet ve cehennemi görmesi hususunda sunlari söylemistir: Ulemânin beyânina göre Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in cennet ve cehennemi aynen görmüs olmasi muhtemeldir. Cenâb-i Hak aradan perdeyi kaldirarak, onlari kendisine göstermistir. Nitekim Isrâ hâdisesinde müsrikler kendisine Kudüs'teki Mescîd-i Aksâ'yi sorduklari vakit hâl böyle olmus yâni Teâlâ Hazretleri Mescîd-i Aksâ'yi Resûl-i Zîsan'ma göstermis; o da gözüyle görerek ona müsriklere tavsif etmisti. Maamâ-fih yine ulemânin beyânina göre onlari aynen degil de, ilmen görmüs olabilir. Kendisine cennet ve cehennemin hâlleri vahy suretiyle arz olunmus, bu suretle o zamana kadar bilmedigi bu hâlleri tafsilati ile ögrenmis ve beyân buyurmustur. O zamana kadar bilmedigi bu hâlleri son derece büyük gördügü için de:

(Benim bildiklerimi siz bilseniz mutlaka çok aglar; az gülerdiniz.) buyurmustur.»

Kaadi Iyâz, ulemânin bu iki te'vîlinden birinciyi hadisin sözlerine daha uygun bulmustur. Zira hadîsin metninde elini uzatmak, salkim koparmak, cehennemin alevi parçmasin diye geriye çekilmek gibi sözler vardir ki, bunlar ilmen degil; aynen gördügüne delâlet ederler.

«Hasâsû'l - Erd»: Yer'in böcekleri, demektir. Bâzilari: «Bundan murâd: kuslardir.» demislerdir.

Kaadi îyâz'in rivayetine göre «Hasâs» kelimesini «Hisâs» ve «Husâs» sekillerinde okuyanlarda olmussa da, «Hasâs» kiraati meshurdur.

Kaadi îyâz, kediyi aç biraktigindan dolayi kadinin kazandigi günâhi, küçük günahlardan saymis ve: «Bu hadis, küçük günahlardan dolayi muâhaze olunacagina delildir. Ama kadinin bundan dolayi atesle azâb olunduguna hadîste delâlet yoktur. Ihtimâl, bu kadin kâfirmisdir de, kedi sebebi ile azabi arttirilmistir.» demisse de, Nevevî bunu hakli olarak dogru bulmamis ve kendisine su cevâbi vermistir: «Dogrusu hadisde tasrîh buyuruldugu vecihle kadin, kedi sebebi ile azâb olunmustur. Kadinin suçu büyük günahtir. Çünkü hayvani baglamis ve ölünceye kadar salmamistir. Küçük günah üzerinde israr etmek, o günahi büyütür. Nitekim fikih kitaplarinda ve diger yerlerde bu böylece takrir olunmustur. Hadisde kadinin kâfire oldugunu iktizâ eden bir cihet yoktur.»

Hadiste zikri geçen «lef h» den murâd: Cehennem alevinin vurma-sidir. Bu mânâda bir de «nefh» kelimesi kullanilirsa da, nefh mânâ itibariyle lefh derecesine varmayan alev, demektir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Cennet ile Cehennem hâlen mevcutturlar. Cennetin meyveleri dahî yaratilmis vaziyette hazirdir. Ehl-i sünnetin mezhebi budur. Dalâlet firkalarinda Mu'tezile, cennet ve cehennemin hâlen yaratilmamis olduguna kaaildirler.
2- Amel-i kalîl (yâni: Namaz içinde az olmak sarti ile namaz fiillerinden olmiyan sey'i yapmak) namazi bozmaz. Sâfiîler'e göre amel-i kalîl birbiri ardina üç adim atmamakla tahdid olunmustur. Birbiri ardina üç adim atmak, onlarca amel-i kesir sayilir ve namazi bozar. Sâfiîler, hadisde zikri geçen adimlari (Birbiri ardina degillerdi.) diye te'vîl ederler.
Nevevi: «Iki adim idi, diye te'vili sahih degildir. Çünkü (Tâ kadinlarin yanina vardik!) buyurulmasi buna muhâlifdir.» diyor.
Hanefiîler'e göre amel-i kalîl, hâriçten gören bir kimsenin, o ameli yapani namazda degil saymamakla tehdid edilir. Disaridan bakan namazda degil sanacak kadar namaza taalûku olmiyan bir fiille mesgul olmak onlara göre amel-i kesîr'dir; namazi bozar.
Mâlikiler ile Hanbelîler'in görüsü de budur.
Amel-i kesir bil'ittifâk namazi bozarsa da, amel-i kalîl hakkinda ihtilâf vardir.
3- Küsûf namazi kadinlara da müstahabdir.
4- Küsûf namazina kadinlar da cemaata gelebilirler ve erkeklerin arkasinda dururlar. Fakat bu husûsda hangi kadinlarin cemaatlara çikip çikamiyacaklarim beyân eden mezhep imamlarinin kavilleri gözönünde bulundurulmalidir.

11- (905) Bize Muhammedü'bnu'l - Ala El - Hemdânî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hisâm, Fa-time'den, o da Esma [4] 'dan naklen rivayet etti. Esma söyle demis; Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) devrinde günes tutuldu da, Aise* nin yanina girdim. Aise namaz kiliyordu. (Kendisine):
— Bu Insanlara ne oluyor ki, namaz k itiyorlar?» dedim. Basi Ile gökyüzüne isaret etti. Ben:
— «Bu bir âyet midir?» dedim. Âise:
«Evet» diye isaret etti. (Bunun üzerine ben de Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e uyarak namaza durdum. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) kiyami pek uzatti, hattâ üzerime bayginlik geldi. Bunun üzerine ya rubasi ma bir tulum su alarak, ondan basima veya yüzüme serpmeye basladim. Derken Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) namazdan çik-tt; günes de açilmisti. Cemaata bir hutbe okudu. (Evvelâ) Allah'a hamd-ü senada bulundu. Sonra sunlari söyledi:
fBundan sonra: Görmedigim bir sey kalmadi ki, su makaamimda bana gösterilmis olmasin. Cennet ve cehennemi bile., (gördüm.) Bana muhakkak surette bildirildi ki siz kabirlerde Mesih-i deccâlin fitnesine yakin yahut onun kadar —Esmâ'nin bu iki sözden hangisini söyledigini bilmiyorum.— bir fitne göreceksiniz. Sizden birinize (kabirde) gelerek:
— Bu zât hakkinda bilgin ne idi? diye soracaklar. Mü'min yahut mûkin —Esmâ'nin bunlardan hangisini söyledigini bilemiyorum.— o Muhammed' dir; o Allah'in Resulüdür. Bize Beyyinelerle hidâyet getirdi. Biz de ona icabet ve itaat ettik, diyecek; bu üç def'â tekrarlanacak. Kendisine. (Sen uyu. Zâten biz, senin ona muhakkak surette inandigini bilirdik. Sen rahatça uyu) diyecekler. Münafik veya süpheciye —ki Esma bunlarin hangisini söyledigini bilemiyorum.— gelince: O:
— Ben bilmem. Âlemin bir sey söyledigini isittim; ben de söyledim, cevâbini verecek.

12- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe iie Ebû Küreyb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ebû Üsâme, Hisâm'dan, o da Fâtime'den, o da Es mâ'd an naklen rivayet etti. Esma söyle demis: Aise'ye geldim. Bir de baktim halk

ayakta! Âise de namaz kiliyor.
— Bu insanlara ne oluyor? dedim...
Râvî hadisi Ibni Nümeyr'in Hisâm'dan rivayet ettigi hadis gibi anlatti.

13- (...) Bize Yahya b. Yahya haber verdi. (Dedi ki): Bize Süfyân b. Uyeyne, Zühri'den, o da Urve'den naklen haber verdi. Urve: «Günes Küsûf etti, deme. Lâkin günes Hüsûf etti, de!» demis.
Hz. Esma 'nui: «Basima veya yüzüme su serpmeye basladim... ilâh...» sözü, bu isi arka arkaya bir çok defalar yapmadigina hamle-dilmistir. Çünkü arka arkaya bir çok defalar yapmis olsa namazi bozulurdu.
Ölen bir kimseye kabrinde: «Bu zât hakkinda ne bilirsin?» diye soranlar Münker ve Ne kir adli suâl melekleridir. Meleklerin «Resûlüllah» demeyip; «bu zât» sözü ile iktifa etmeleri, ölen kimseyi imtihan içindir. Çünkü onun hakkinda Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve SeUem)* diye söz ederlerse bundan onun büyük bir mertebe sahibi ve ikrama lâyik bir zât oldugunu anhyarak, melekleri taklîden, o da hürmet ve ta'zîmde bulunur. Meleklerin sözü imtihan oldugu içindir ki ölen kimse mü'min ise: «O Resûlüllah »dir. diye cevap verecek; mü-nafik ise: «Bilmiyorum» demekle iktifa edecektir. Bu suretle Teâlâ Hazretleri Kur'ân- Kerim'inde beyân buyurdugu vecihle mü'minleri hem dünyâda hem de âhirette îmânlarindan sabit kilacaktir.
Hadîsin metninde bir iki yerde geçen «Esma» bunlarin hangisini söyledi, bilemiyorum.» ifadesi, arayerdeki râvînin sekkettigini gösterir.
Bu hadîsler hakkinda merhum Ahmet Naim Bey «Tecrîd-i Sarih tercümesi» nâm eserinin birinci cildinde su mütâlâayi serdetmistir:
«Ilâhi nimetleri ve Rabbani kudretin eserlerini hiç bir an hatirdan çikarmis olmamak için bu Kadr-i Uzmâya âyet yâni alâmet olan hâllerle feleki vaziyetlerden muttariden tekerrür ve teceddüd edenlerinin her biriyle beraber olmak üzere dîn-i Mübîn-i islâm bir namaz tesri' etmis, zamanlarin hiç biri teabbüdden hâli birakilmamistir. Gündüzün yarisindan sonra ögle namazmi, her günkü aydinligin ib-Udâsi ile intihasindan sabah ve aksam koyu karanligin koyu karanlik basar basmaz yatsi, öglen ile aksa marasinda takriben gündüzün çizdigi dâirenin çeyregi kaldiginda ikindi namazlarini edâ etmeyi farz eyledigi gibi, gündüzün çizdigi dâirenin bir çeyregi geçtikden sonra kusluk namazi, günes dogduktan ve sanligi zail olduktan sonra isrâk namazi, gece ortalarinda teheccüd namazi farz olmiyarak tesrî' edilmistir. Ramazanlarda herkesin yalniz basina veya cemaatla kilip re-yizyâb oldugu teravih nmazi da gece namazinin nazîridir. Kezalik senenin bayram dedigimiz iki muayyen gününde isrâk namazi vaktinde yine cemaatla bayram namazi kilmak Islâmin seriatlari cümlesindendir.
Bunlar gibi her ufukta muayyen zamanlarda görülmiyen ay ve günes tutulmalari da Allah'in büyük âyetlerinden mâdût olup, bunlarin meydana geldigi zamanlarda dahî Islâm dini tarafindan bir namaz tahsis edilmis olmasinda sasilacak bir cihet yoktur. Bâ husus kiyamet alâmetlerini beyân hususunda (günes ile ay bir araya getirildigi zaman) âyet-i kerîmesi gibi bir çok âyetlerden anlasilacagi vecih-le kiyamet alâmetlerinden olarak bu kabilden bâzi astronomik zuhû-rât meydana gelecegi Peygamber Efendimiz tarafindan haber verilmesine mukaabil: (De ki): Kiyametin ne zaman kopacagini bilmek ancak Rabbime âtt bir meseledir. Onun vaktini kendisinden baska kimse beyân edemez; kiyamet göklere de yere de agir basmistir. O, size ansizin gelivere-cekXir [5] âyet-i kerîmesindeki sarahate binâen apansizin kopacak olan kiyametin de vakti aletta'yta bilinemedigi için ay ve günes tutulmasi hâdiselerini Allah'a tezarru' ve niyaza vesile addederek, namaza koyulmak mü'minlere göre pek tabii bir is oldugu, gibi, Esma (Radiyallahü anhâj'nm (Acabe ne oluyoruz? Dünyâ'nin gizli olan sonu mu geldi, su gördügümüz âyet onun alâmeti midir?) diye endise etmesinde de ayiplanacak bir sey yoktur.
«Husuf ve Küsüf zamanlari dakikasi dakikasina hattâ saniyesi saniyesine erbabi tarafindan evvelce hesâb edilerek haber verilebilir. Pek ziyâde tekerrür eden tabiî hâdiselerden olduklari için bunlari görünce korkuya ne mahal vardir?» demek de uymaz. Çünkü «Bu kâinat nizâminin bozuldugu gün demek olan kiyamet zamanin evvelden hesap ve tâyin edilmis bu gibi hâdiselerle vukûbulmayacagina hiç bir aklî delîl yoktur. Iste o büyük hâdisenin gelip çattigi anda bu gösteri Allah'in âyetlerinden biridir.» diyerek namaza ibâdet ve niyaza ko-

yulanlara —Eger öyleleri o gün dünyâda kalmis bulunursa— ne mutlu!
Bütün vakitlerini ibâdât ve tâattan hâli birakip: «Hesapla bilinecek vukûatdan ne korkmali?» diyen gafillerin basina ise —Allah'in vaadi mu'cebince—varsin apansizin kiyamet kopsun.» Naim beyin mütâlâasi burada sona erer.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Namazda konusmak caiz degildir. Ancak ulemâdan bâzilari bu hadîsle istidlal ederek, îcâbi hâlinde namazda isaretin caiz oldugunu söylemislerdir.
2- Akil bastan gitmemek sarti ile hafifçe bayginlik geçirmek abdesti bozmaz.
3- Bir rivayette Hz. Aise'nin namazda iken «Sübhânaüah-dedigi bildirilmistir. Bundan kadinlarin da namazda birisine bir sey ihtar etmek için sesle «Sübhânallah» diyebilecegi anlasilirsa da, fu-kahânin beyânina göre bu gibi hâllerde erkekler tesbih, kadinlar tas-vik yapacaklardir. Bu mes'ele evvelce görüsülmüstü. Ihtimâl ki Hz Aise o zaman bu farki bilmiyordu. Yahut sesini yalniz kizkardesi duyacagi için asikâr olarak «Sübhânallah» demekte ser'î bir mahzur görmemisti.

14- (906) Bize Yahya b. Habîb El - Hârlsî rivayet etti. (Dedi ki); Bize Hâlid b. Haris rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Cüreyc rivayet etti. (Dedi ki): Bana Mansûr b. Abdirrahman, annesi SafIyVe [6] binti Sey-be'den, o da Esma binti Ebi Bekir'den naklen rivayet etti. Esma söyle demis:
-Bir gün Peygamber(Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)telâslandi fSafIy-ye: Esma, Günesin tutuldugu günü kastediyor, demistir.) da, bir kadin gömlegi alarak disari çikti. (Arkadan) kendi gömlegini yetistirdiler. Müteakiben cemaata uzun bir namaz kildirdi. O derece ki (disaridan) onun rükû, ettigini bilmeyen biri gelse kiyaminin uzunlugundan dolayi rükû'a vardigini zannetmezdi.»

15- (...) Bana SaId b. Yahya El - Emevî rivayet etti. (Dedi ki) Bana babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Cüreyc bu isnâdla bu hadisin mislini rivayet etti. Ve:
«Uzun uzadiya ayakta durdu, sonra dogruldu, sonra rükû' etti.» dedi; sunu da ziyâde etti:
«Artik kimi benden daha yasli, kimi de benden daha hasta kadinlara bakiyordum.»

16- (...) Bana Ahmed b. Saîd Ed - Dârimi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Habbân rivayet etti. (Dedi ki): Bize Vüheyb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mansûr, annesinden, o da Esma binti Ebî Bekir'den naklen rivayet etti. Esma söyle demis:
«Peygamber (Sdlaîîahü Aleyhi ve Seîîem) devrinde günes tutuldu, bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) telas ederek yanlislikla bir kadin gömlegi giydi, sonrar kendisine kendi elbisesini yetistirdiler. Ben de hacetimi gördüm, sonra gelerek mescide girdim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeHemJ'I namazda gördüm; ben de onunla beraber namaza durdum. Kiyami o kadar uzatti ki, kendimde oturmak Ihtiyâcini hissettir. Sonra zayif bir kadina bakarak (kendi kendime) bu benden daha zayif diyor ve ayakta duruyordum. Nihayet Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) rükû'a vardi. Fakat rükû'u da uzatti. Sonra rük'û'dan basini kaldirdi; kiyami da uzatti. O derece ki, (hani disardan) bir adam gelse: Rükû' etmedigini tahayyül ederdi.»
«Fezîa»: Korktu, yardim istedi, iltica etti ve hazir oldu; gibi mânâlara gelir.
Kaadi îyâz «Onun burada korku yahut telâs mânâlarina gelmesi muhtemeldir.» demistir. Korktu, mânâsina alinirsa: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kiyametin kopacagindan korktu.» demek olur.
Anlasiliyor ki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) ya kiyametin kopacagindan korkmus yahut günesin tutuldugunu görünce bir an evvel namaza durmak için telâs göstermis, bu sebeple kendi elbisesini giymek isterken yanlislikla zevcelerinden birinin elbisesini almistir. Kalbi, günesin tutulmasi ile mesgul oldugu için

yanlisliginin farkina bile varamamis; evdekiler kendi elbisesini biraktigini görünce geriden yetistirmislerdir.
Bu hadîs dahî Küsûf namazinin delillerindendir. Küsûf ve Husuf namazlarinin uzun tutulmak suretiyle, sair namazlardan temayüz ettikleri rivayetlerin hepsinde göze çarpmaktadir.

17- (907) Bize Süveyd b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hafs b. Meysera rivayet etti. (Dedi ki): Bana Zeydü'bnü Eslem, Atâ b. Ye-sâr'dan, o da tbni Abbâs'dan naklen rivayet etti. tbni Abbâs söyle demis:
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda günes tutuldu. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cemaatla birlikte namaza durdu. Ama Bakara sûresini okuyacak kadar uzun bir kiyam yapti. Sonra uzun bir rükû' yapti, sonra basini rükû'dan kaldirdi ve uzun uza-diya ayakta durdu. Yalniz bu kiyam birinciden daha kisaydi. Sonra uzun bir rükû' yapti fakat bu da birinci rükû'dan daha kisaydi. Sonra secde etti, sonra (tekrar) uzun bir kiyam yapti fakat bu da birinci kiyamdan asagi idi. Sonra uzun bir rükû' yapti ama bu da birinci rükû'dan asagi idi. Sonra basini kaldirarak uzun bir kiyama durdu. Bu da birinci kiyamdan asagi idi. Sonra uzun bir rükû' yapti: Bu da birinci rükû'dan asagi idi. Sonra secde etti, sonra namazdan çikti. Gerçekten günes açilmisti. Müteakiben sunlari söylediler;
— Süphesiz ki günes ile ay Allah'in âyetlerinden iki âyettirler. Bunlar bir kimsenin hayâti veya memâti için tutulmazlar. Siz böyle bir gördünüz-mü hemen Allah'a zikredin.
Ashâb:
— Ya Resûlüllah! Su makaammda seni bir sey almak için uzanirken gördük, sonra bundan vazgeçtigini müsâhade ettik, dediler. Resûlüllah (Saîlaîlahii Aleyhi ve Seîlem):
— Ben, cenneti gördüm de, ondan bir salkim üzüm koparmaya el uzattim. Eger ben o salkimi atmis olsaydim, dünyâ durdukça siz ondan yerdiniz. Ben cehennemi de gördüm; Bugtnkü gördügüm manzara gibi (simdiye kadar) hiç bir manzara görmüs degilim. Ekseriyetle cehennemliklerin kadinlar oldugunu da gördüm, buyurdular.
Ashâb:
— Ne sebeple yâ ResûlüIlah? diye sordular:
— Küfretmeleri sebebi ile cevâbini verdi.
— Kadinlar Allah'a küfreder mi? diyenler oldu;
— Evet, onlar kocalarina karsi nankörlük ederler, iyilige karsi küfrân-da bulunurlar, onlardan birine ilelebet iyilik etsen, sonra senden bir sey görse hemen: Senden hiç bir hayir görmedim; der, buyurdu.»

(...) Bize, bu hadîsi Muhammedü'bnü Râfi' de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ishâk [7] yâni îbni îsa rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mâlik, Zey-dü'bnü Eslem'den bu isnadla bu hadisin mislini rivayet etti. Su kadar var ki o: «Sonra seni geri geri giderken gördük demistir.
Bu hadisi Buhâri «Küsûf», «Namaz» ve «Nikâh» bahislerinde;
Ebû Dâvûd ile Tirmizi de «Namaz bahislerinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Ebû Dâvûd 'un bir riyâyetinde «îbni Abbâs» yerine "Ebû Hüreyre» denilmisse de: Hatâdir. Dogrusu îbni Abbâs olacaktir. Nitekim hadis ulemâsindan Ibni Asâkir bunun hatâ olduguna tembih etmis; Mizzî (654-742): «Bu bir vehimden ibarettir,» demistir.
Hz. Ibni Abbâs 'm: «Bakara sûresini okuyacak kadar uzun bir kiyam yapti.» demesi gösteriyor ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeilemYin kiraati gizli imis. Nitekim Âise (Radiyallahü anhâyd&n rivayet edilen bâzi tarîklerde: «Onun kiraatini tahmin ettim; Bakara sûresi kadar oldugunu gördüm.» denilmis olmasi da bunu gösterir.
Bâzilari: «îbni Abbâs o zaman küçüktü; safflann sonuna durdugu için kiraati isitemis de, müddeti tahmin etmis olabilir.» de-mislerse de, bu kavil reddedilmistir. Çünkü ayni hadisin bâzi tarîklerinde: «Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem)'in yanibasina durdum ama ondan bir harf bile isitmedim.» denilmistir.
Hadîsin buradaki rivayetinde denilmis; kazi rivayetlerde onun yerine diger bâzilarinda da fi'li kullanildigi

görülmüstür.
«Kefefte»: Vaz geçtin, demektir.
«Tekkâ'kâde» ve «Kâ'kâde» fiilleri: Geriledin, gerisi geriye gittin; mânâsina gelirler. Yalniz kelimenin iki bâbdan kullanilmasina bakarak Aynî: «Kâ'kâa» müteaddi; «Tekâ'kâa» lazimdir; demisdir. Bu takdirde Kâ'kâ'a fiilinin bir mef'ûlü bulunmak lâzim gelir.
Aynî bunu «Kendini gerilettin» seklinde takdir etmistir.
Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem) -Eger o salkimi almis olsaydim, dünyâ durdukça ondan yerdiniz.» buyurmakla: Cennet mey-valannin bitip tükenmek bilmiyecegine isaret etmistir.
Bâzilari: «Bu cümlenin mânâsi: Üzümü yiyen kimse agzinda dâima yediginin bir mislini yaratmakla zevki devam edecek, demekdir.» mütâlâasinda bulunmuslarsa da, bu söz felsefî bir fikir neticesi oldugu için reddedilmistir. Filhakika felsefenin iddiasina göre âhiret hayâtinin hakikati degil, sâdece misâli vardir. Fakat hakikatta cennetin yemisleri ile diger muhtelif taamlari feylesoflarin zannettigi gibi birer hayâl degil; Kur'ân-i Kerim'in nass-i kaati ile beyân buyurdugu vecîhle bitip tükenmek bilmeyen hakîkî meyveler ve yiyeceklerdir. Allah Teâlâ koparilanlarin yerine derhâl baskalarini halke-decektir. Ona göre bunun hiç bir güçlügü yoktur.
Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'in cennet meyvelerinden koparmasina izin verilmemistir. Çünkü cennet meyveleri ebedî; dün-vâ ise fânidir. Binaenaleyh fânî dünyada bakî cennet meyvesi yiyen kimsenin de baki kalmasi icâbedecektir. Halbuki dünyâda buna imkân yoktur.
Bu hadîsin bir çok muhelif rivayetleri vardir.
Yine bu hadîsde, cehennemliklerin ekserisinin kadinlar oldugu bildirilmektedir. Hâlbuki Hz. Ebû Hüreyre 'nin rivayet ettigi bir hadîsde derece ittibân ile cennetliklerin en asagisina iki tane dünyâ kadini verilecegi beyân edilmistir. Bu hadise göre cennetliklerin üçte ikisinin kadinlar olmasi iktizâ eder. Bu suretle sûret-i zahirede iki hadîs biribirine muariz görünürse de, Ebû Hüreyre hadisi kadinlar cehennemden çikarildiktan sonra cennete konacak, bu suretle en asagi bir erkegin iki karisi olacaktir, diye te'vil olunmustur.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Korkulu anlarda Allah Teâlâ'ya ibâdet ve tâata kosmak ve basa gelen belânin kaldirilmasi hususunda niyazda bulunmak gerekir.
2- Hadîs-i serif Peygamber (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem)'in mu* dizelerinden biridir.
3- Talebe anlamadigi yeri hocasina sormalidir.
4- Hükmün illetini sormak ve âlimin talebesine muhtaç oldugu husûsâti beyân etmesi caizdir.
5- Iyilige karsi küfran-i nimette bulunmak haramdir.
6- Nimeti veren Allah'a sükretmek, kulun boynuna borçtur.
7- Nankörlüge küfür itlak edilebilir.
8- Ehl-i tevhîd olanlar günahlari sebebi ile azâb göreceklerdir.
9- Namazda amel-i kalîl caizdir.

4- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in (Küsüf Namazinda) Sekiz Rükü' Ile Dört Secde Yaptigini Söyliyenler Babi

18- (908) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize tsmâil b. Uleyye, Süfyân'dan, o da Habîb'den. o da Tâvûs'dan, o da Ibni Abbâs'dan naklen rivayet etti. Ibni Abbâs söyle demis:
Resûlüllah (SaJlallahü Aleyhi ve Sellein) günes tutufdugu zaman sekiz rükû' ile dört secdelik (iki rekat) namaz kildirdi.»
Alî'den de bu hadis gibi bir hadîs rivayet olunmustur.

19- (909) Bize Muhammedü bnu'l - Müsennâ ile Ebû Bekir b. Hallâd, ikisi birden Yahye'l - Kattan'd an rivayet ettiler. Ibnü'l - Müsennâ dedi ki: Bize Yahya, Süfyân'dan rivayet etti. Demis ki: Bize Habib, Tâvûs'dan, o da Ibni Abbâs'dan, o da Peygamber (SalîaUahii Aleyhi ve Seî/em)'den naklen rivayet etti ki, bir Küsûf vakasinda namaz kilmis, kiraat yaptiktan sonra rükû1 etmis, sonra yine kiraat yapmis ve rükû' etmis, sonra yine kiraat yapmis ve rükû' etmis sonra yine kiraat yapmis ve rükû'a gitmis, sonra secde etmis, ikinci rek'ati da bu sekilde kilmis.
Bu hadisler Küsûf namazinin rek'atlari hakkindadir.
Her Iki hadîs, bahsimizin basinda geçen hadîslerden manen dâhil bulundugundan, hükümleri de orada beyân edilmistir.

5- Küsüf Namazinda (Haydin Toplayici Namaza) Diye Nida Edilmesi Babi

20- (910) Bana Muhammed b. Râfi* rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû'n - Nadr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Muâviye yâni Seybân-i Nahvî, Yahya'dan, o da Ebû Seleme'den, o da Abdullah b. Amr b. As' dan naklen rivayet etti. H.
Bize Abdullah b. Abdirrahman Ed - Dârimî de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Hassan haber verdi. (Dedi ki): Bize Muâviyetü'b-nü Sellâm, Yahya b-Ebî Kesir'den naklen rivayet etli. Demis kii Bana Ebû Selemete'b-nü Abdirrahman, Abdullah b. Amr b. Âs'dan naklen haber verdi. Demis ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) devrinde günes tutulunca (Haydin toplayici namaza) diye nida olundu. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir rek'atta iki rükû' yap (arak namaz kil) di. Sonra kalkarak bir rek'atta iki rükû' daha yapti. Sonra günes açildi. Âise: «Simdiye kadar) bundan uzun ne rükû' yapmisimdir, ne de sücûd.» dedi.
Bu hadisi Buhârî «Küsûf - bahsinde bir iki yerde; Nesâi de «Namaz» bahsinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
«Haydin toplayici namaza» ibaresi hakkinda bahsimizin bas taraflarinda söz geçmisti.
Bu hadîsde zikri geçen secdelerden murâd: Rek'attir.
Cüz'ü zikir, bütünü murad kabilinden mecazen rek'ata secde denilebilir. Secdenin uzun tutulmasi hakkinda bir çok hadisler vârid olmustur. Bunlarin bâzilanni Buhârî ile Müslim; digerlerini Ebû Dâvûd ve Nesâî rivayet etmislerdir.
Mâlikiler 'den bâzilari: «Secdeyi uzatmaktan, rükû' da uzun tutmak lâzim gelmez.» demislerse de, Câbir rivayetinde: «Sücûdu da rük'u kadardi» denilmis olmasi da bu kavli reddeder. îmam Ahmed ile Ishâk'm mezhepleri bu oldugu gibi, Imam Safiî' nin bir kavli de budur.
îmam Müslim'in rivayet ettigi Câbir hadîsi, secdeden sonra yapilan kiyamin uzun tutuldugunu gösteriyor.
Nevevî (631 - 676) bu rivayeti kabul etmemis; onun saz ve usûle muhalif oldugunu binâenaleyh onunla amel edilemiyecegini bildir-misse de, Nesâî ile Ibni Huzeyme ve diger hadîs ulemâsinin rivayet ettikleri Abdullah b. Amr hadîsi onun kavlini reddeder. Çünkü o hadîsde rükû' ve secdelerle, onlardan dogrulduktan sonra uzun uzadiya durdugu bildirilmektedir.

21- (911) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hü-seym, Ismail'den, o da Kays b. Ebî Hâzim'den, o da Ebû Mes'ûd-u En-sârî'den naklen haber verdi. Ebu Mes'ud söyle demis: Resûlüllah (Sal-
lallahü Aleyhi ve Seîlem)--
«Süphesiz ki günes ile ay Allah'in âyetlerinden iki âyettirler. Allah, onlarla kullarini korkutur. Onlar, insanlardan hiç bir kimsenin ölümü için tutulmazlar. Bu gibi âyetlerden bir sey gördünüzmü hemen namaz kilin ve Allah'a duâ edin. Tâ basiniza gelen hâl açilincaya kadar (bunlara devam) edin.)» buyurdular.

22- (...) Bize Ubeydullah b. Muâz el-Anberi ile Yahya b. Ha-bîb rivayet ettiler, Dediler ki: Bize Mu'temir, Ismail'den, o da Kays'dan, o da Ebû Mes'ûd'dan naklen rivayet etti ki Resûlüllah (Sallallahü
Aleyhi ve Sellem)

«Süphesiz ki günesle ay insanlardan hiç bir kimsenin ölümü Için tutulmazlar. Lâkin onlar Allah'in âyetlerinden iki âyettirler. Binâenaleyh siz böyle bir sey gördünüzmü hemen kalkip namaz kilin.» buyurmuslar.

23- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Vekî' ile Ebû Üsâme ve tbni Nümeyr rivayet ettiler. H.
Bize îshâk b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerir ile Vekî' haber verdiler. H.
Bize tbni Ebî Ömer dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân ile Mervân rivayet ettiler. Bu râvîlerin hepsi Ismail'den bu Isnadla rivayette bulunmuslardir. Süfyân ile Vekî'in hadîslerinde: «Ibrahim'in vefat ettigi gün günes tutuldu da, halk: Bu günes Ibrahim'in ölümü için tutuldu, dediler.» ifâdesi vardir.
Bu hadisi Buhârî «Küsûf» bahsinin bir iki yerinde ve «Kitâ-bu Bed'i'l - Halk» da; Nesâî ile Ibni Mâce dahî «Küsûf» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Evvelce beyân ettigimiz gibi: Âyet: Alâmet, mânâsina gelir. Burada ondan murâd: Ay ile günesin Allah Teâlâ'mn birligine ve yüce kudretine birer alâmet olmalaridir. Allah'in siddet ve azabindan kullarini korkutmak için birer alâmet olmalari dahî muhtemeldir.
Nitekim biz ayetlerI ancak korkutmak için göndeririz.» âyet-i kerimesi de bu mânâyi teyîd eder.
Ay ile günesin, kiyametin yaklastigina yahut Allah'in azabina birer alâmet olmalari ihtimâli de vardir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ay veya günes tutulmasi âninda namaz kilmayi emir buyurmaktadir. Ebû Bekir Ibni'l-Arabî, bu hadislerde umumi ve husûsî olmak üzere alti sey zikre-dildigini söyler. Bunlar:
«Allah'i zikredin, dua edin, tekbîr getirin, namaz kilin, sadaka verin, köle azâd edin.» emirleridir. Zikrullah, Buhârl ile Müslim' in rivayet ettikleri îbni Abbâs hadîsinde emir buyurmustur.
Tekbîr, duâ ve namaz, Hz. Aise hadîsinde; sadaka yine Aise (Radiyallakü anhâ) hadisinde, köle azadi ise Buhâri'nin rivayet ettigi Esma hadîsinde zikredilmislerdir.

24- (912) Bize Ebû Âmir El-Es'ari Abdullah b. Berrâd ile Mu-hammedü'bnü'l - Ala rivayet ettiler. Dediler ki. Bize Ebû Üsâme, Bü-reyd'den, o da Ebû Bürde'den, o da Ebû Musa'dan naklen rivayet etti. Ebû Mûsâ söyle demis:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda günes tutuldu. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kiyametin kopmasindan korkarak telâsla yerinden kalkti ve mescide geldi. Hiç bir namazda yaptigini görmedigim en uzun kiyam rükû' ve sücûs ile namaz kildi. Sonra söyle buyurdu:
— Süphesiz ki Allah'in gönderdigi bu alâmetler hiç bir kimsenin hayâti ve memöti için meydana gelemez. Lâkin, Allah onlari kullarini korkutmak Için gönderir. Su hâlde siz bu alâmetlerden bir sey görürseniz hemen Allah'in zikrine, Allah'a duâ ve Istigfâr'a sitâb edin.
tbnü'l - Alâ'nin rivayetinde «Kesefet» fiili kullanildi. O, (bihâ zamiri de kullanmayarak) «yuhavvihü ibâdehu» dedi.
Bu hadisi Buhâri «Küsûf» bahsinde; Nesâi dahî ayni ba-hisde tahrîc etmislerdir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in korkmasi mes'elesini Kirmâni söyle izah etmistir: «Bu söz râvi tarafindan yapilan bir temsildir. Ve kiyametin kopmasindan korkan bir kimse gibi telâsli yerinden kalkti, demis gibidir. Yoksa Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) kendisi ashabinin arasinda iken kiyametin kopmiyacagini bildirdi. Allah Teâlâ, ona dinini bütün dînlerden daha fazla yükseltecegini vaad buyurmustu. Bu vaad henüz yerini bulmamistir.»
Nevevi dahi kiyametten önce günesin batidan dogmasi, dâb-betü'1-Arz, deccal v.s. gibi mutlaka zuhur edecek bir çok mukaddimeleri olmasina bakarak bu hadisi müskül görmüs: «Bu alâmetler zuhur etmedikçe kiyametin kopacagindan nasil korkulabilir?» demistir. Buna: «îhtimâl ki o günkü günes tutulmasi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in mezkûr alâmetleri ögrenmesinden öncedir; yahut Resû-lüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kiyametin büyük alâmetlerinden bâzisi zuhur edecek diye korkmustur.» diye cevap verilmistir.
«Olabilir, râvi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in kiyamet kopuyor diye korktugunu zannetmistir.

Hâvinin öyle zannetmesinden Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'^ hakikaten korkmus olmasi lâzim gelmez. Olabilir... Ümmetine bir azâb vukûbulacagindan korkmustur.» diyenler de vardir.
Aynî bu cevaplarin hiç birini Itirazdan hâli görmemekte ve Kirmani 'nin sözünü begenmektedir.
-Allah'in gönderdigi bu âyetler...» buyurmakla Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): Husuf, Kusûf, Zelzele, siddetli rüzgâr v.s. gibi seylere isaret etmistir. Çünkü bunlarin her biri ile Allah Teâlâ kullarini korkutur. Bundan da anlasilir ki: Zikir, duâ ve namaz gibi tâatla-ra iltica etmek yalniz ay ve günes tutuldugu zamana mahsûs degildir. Hanefiiler'in mezhebi de budur.
Bâzilari: «Bu rivayette namaz zikredümemistir, binâenaleyh bu hadîsle her korkunç hâdise karsisinda namaz kilmayi müstahab görenlere delil yoktur.» demislerse de, bu bâbda hüccet, yalniz bu hadîs degildir. Baska rivayetlerde ise: «Allah'in zikrine sitâb edin.» buyurul-mustur ki, bunda namazi müstahab görenlere delil vardir. Çünkü namaza: Zikir, denilir. Namazda zikrullah'm envâi vardir.

25- (913) Bana Ubeydullahb. Ömer El-Kavârîri rivayet etti. (Dedi ki): Bize Bisru'bnu'l-Müfaddâl rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cüreyrî, Ebû'1-Alâ' Hayyânü'bnu [8] Umeyr, Abdurrahmân [9] b. Semura' dan naklen rivayet etti. Abdurrahmân söyle demis:
«Bir defa ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se/JemJ'in hayâtinda oklarimi atarken birden bire günes tutuldu; ben de oklarimi (bir tarafa) attim ve (Içimden):
— Bu gün günesin tutuldugu esnada Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*^ neler olacagina mutlaka bakacagim, dedim.
Müteakiben onun yanina vardim. Ellerini kaldirmis dua ediyor; tekbîr aliyor; hamd-ü tenlide bulunuyordu. (Bu hâl) tâ günes açilincaya kadar (böyle devam etti.) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem), iki sûre okudu ve iki rekat namaz kildi.»

26- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki); Bize Abdüla'lâ b. AbIl'a'lâ, Cüreyrî'den, o da Hayyân b. Umeyr'den, o da Abdurrahmân b. Semura'dan —ki bu zât, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeZZemJ'In ashâbmdandi.— naklen rivayet etti. Abdurrahmân söyle demis:
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeMem/In hayâtinda Medine'de oklarimla atis yapiyordum; birden günes tutuldu. Ben, hemen oklari atarak (kendi kendime) vallahi günesin tutulmasi esnasinda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'* ne olduguna mutlaka bakacagim, dedim. Sonra onun yanina geldim, namazda ayakta duruyordu. Ellerini kaldirmisti; hemen tesbih etmeye, hamd-ü tehlilde bulunmaya, tekbîr almaya ve duâ etmeye basladi. Günes açilincaya kadar (bunlara devam etti.) Günes açilinca iki sûre okudu ve Iki rekat namaz kildi.

27- (...) Bize Muhammedü'bnül-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki): Bize Salim b. Nuh rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cüreyrî, Hayyân b. Umeyr'den, o da Abdurrahmân b. Semura'dan naklen haber verdi. Abdurrahmân söyle demis:
Bir defa ben, Resulü Ilah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda oklarimla atis yaptigim sirada birden bire günes tutuldu...»
Bundan sonra râvi hadisi yukarkilerin hadîsi gibi rivayette bulunmustur.

28- (914) Bana Hârûn b. Saîd El-EylI rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Amr'u'bnü Hârîs haber verdi. Ona da Abdurrahmân b. Kaasim, babasi Kaasim b. Muhammed b. Ebi Bekr-I Siddik'dan, o da Abdullah b. Ömer'den naklen rivayet etmis; Abdullah, Resûlüllah {Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)
«Süphesiz ki günesle ay hiç bir kimsenin memati veya hayâti için tutulmazlar. Lâkin onlar Allah'in âyetlerinden bir âyettir. Siz, onlari gördügünüz zaman hemen namaz kilin.» buyurdugunu haber vermis.

29- (915) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe ile Muhammedü'bnü Abdil-lâh b. Nümeyr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Mus'ab yâni Ibni Mik dâm rivayet etti. (Dedi ki): Bize Zaide rivayet etti. (Dedi k): Bize ZI-yâdü'bnü Ilâka rivayet etti. (Ebû Bekir'in rivayetinde: Dedi ki: Zi-yâdü'bnü Ilâka sunlari söyledi, denilmektedir.)
(Ziyad demis ki:) Ben, Mugîratü'bnü Su'be'yi sumari sâylerken isittim: «Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Seîlem) devrinde (oglu) Ibrahim'in vefat ettigi gün günes tutuldu. Bunun üzerine Resûlüllah (Sahhîîahü Aleyhi ve Sellem)'-
— Süphesiz ki günesle ay Allah'in âyetlerinden Iki âyettirler, onlar hiç bir kimsenin memâti veya hayâti için tutulmazlar; siz onlari (tutulmus) gördünüzmü hemen Allah'a duâ edin ve namaz kilin, tâ bu hâl açilincaya kadar (buna devam edin.) buyurdular.»
Bu rivayetlerden Mugîratü'bnü Su'be hadîsini Buhâri «Küsûf» bahsinde tahrîc etmistir.
Abdurrahmân b. Semura (Radiyallahü anh) hadisinde Hz. Abdurrahmân'in: «Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)' in yanina vardim; ellerini kaldirmis: duâ ediyor, tekbir aliyor, tah-mîd-i tehlilde bulunuyordu. (Bu hâl) tâ günes açilincaya kadar (böyle devam etti.) «Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) iki sûre okudu ve iki rek'at namaz kildi.» seklindeki ifâdesi karsisinda Nevevî sunlari söylemektedir: «Bu da müskül sayilan yerlerden biridir. Zan-nolunur ki, bu sözün zahiri Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in Küsûf namazina günes açildiktan sonra basladigini bildiriyor. Hâlbuki mes'ele öyle degildir. Zira Küsûf namazina günes açildiktan sonra baslamak caiz degildir. Bu hadis, Abdurrahmân'in Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'i namazda bulduguna hamledilmistir. Nitekim böyle oldugu ikinci rivayette tasrih Duyurulmustur. Sonra râvi duâ, tekbîr, tehlîl, tesbih, tahmîd ve ikinci rek'atin son iki kiyaminda iki sûre okumak gibi namazda cereyan eden neler varsa, hepsini bir araya topliyarak rivayet etmistir. Iki sûrenin günes açildiktan sonra okunmasi, namazi tamamlamak için olmustur. Yâni bütün namaz iki rek'attir, birinci rek'at Küsûf hâlinde iken kilinmis; ikinci rek'at ise günesin açildigi zamana tesadüf etmisdir.»
Nevevî sözünü söyle tamamlamistir: «Bu söylediklerimi mutlaka böylece taktir etmek gerekir. Çünkü hem ikinci rivayete, hem fikhin kaaidelerine, hem de diger sahabenin rivayetlerine uygundur, 'ki rivayetin arasini bulmak için, birinci rivayet de ikinciye hamlolu-nur.»
Kaadi îyaz'in rivayetine göre, Mâzirî (453-538) bu hadisi te'vil ederken: -Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Küsûf açildiktan sonra müstakilleri iki rek'at nafile namaz kilmistir.- demistir. Fakat Nevevî bu te'vili zayif ve zâhir-i rivayete muhalif gönriüs-tür.
Yine Nevevî bu hadîsle istidlal ederek: «Hadis-i serif: Kunût esnasinda el kaldirilir, diyen ulemâmiza delil; namaz dualarinda el kaldirilmaz» diyenlere cevâb-i reddir.» demistir.
Mugiratü'bnü Su'be hadisinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemjin oglu Hz. Ibrahim'in vefat ettigi gün günes tutuldugu ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)1 in bu bâbdaki hutbesinin halk tarafindan bu münâsebetle söylenen sözlere cevap teskil ettigi anlasiliyor.
Siyer ulemâsinin cumhuruna göre Hz. Ibrahim Hicretin 10. senesinde vefat etmistir. Hangi ayda vefat ettigi ihtilaflidir
Rebiu'l-Evvel, Ramazan ve Zilhicce aylarinda vefat ettigini söyliyenler vardir. Ekseriyete göre ay'in onuncu günü vefat etmistir. Dördünde ve ondördünde vefat ettigini iddia edenler de vardir. Ancak Zilhicce ayinda vefat ettigini kabul edersek, bu iddialarin hiç biri dogru degildir. Çünkü o zaman Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) henüz Hacc'dan dönmemisti. Hâlbuki Hz. îbrâhîm'in vefatinda Medine'de bulundugunu ittifâken sabittir. Hz. Ibrahim Hicretin 8. yili Zûlhicce'sinde dogmustu, annesi Mâriye-i Kiptiyye 'dir. Meshur kavle göre vefatinda 18 aylik idi. Bâzilari 16, diger bazilari da: 17 ay sekiz günlük oldugunu söylerler. Hattâ: «bir sene on ay alti günlük iken vefat etmistir.» diyenler de vardir.
Medine’nin «Cennet-i Bakî» nâmi ile meshur kabristanina def-nedilmistir.

---

[1] Sahîheynde yalniz bir hadîsi vardir.

[2] Kesîr b. Abbâs b. Abdilmuttalib: Abdullah b. Abbâs'in kardesidir. Babasindan hadîs rivayet etmistir.

[3] Âyet: Allah'in varligina ve birligine alâmet, nisan, mucize; mânâlarina gelir

[4] Esma binti EbS Bekir (Radiyallahii anh) (83) Hz. Aise'nin kiz kardesi, Abdullah b. Zübeyr'in annesidir. Zâtü'n-Nitâkayn lâkabi ile anilir.

[5] Sûre-i A'râf; 187.

[6] Müsâfi'in kardesidir; Sahiheyn râvî)erindendir.

[7] Müslim'in râvîlerindendir: imam Mâlik'den hadîs rivayet etmisdir.

[8] Basra'lidir. Müslimin râvîlerindendir

[9] Ebû Saîd Abdurrahmân b. Semura b. Habîb (?-50) Basrahdir; sahîheyn rftvtlerindendir